

RANSCHBURG JENŐ, BOLLA ISTVÁN KÁROLY, SIPOS MIHÁLY
MTA Pszichológiai Intézete, Budapest

A SZÜLŐI NEVELŐI STÍLUS PERCEPCIÓJÁNAK VIZSGÁLATA 10–14 ÉVES KORÚ GYEREKEKNÉL

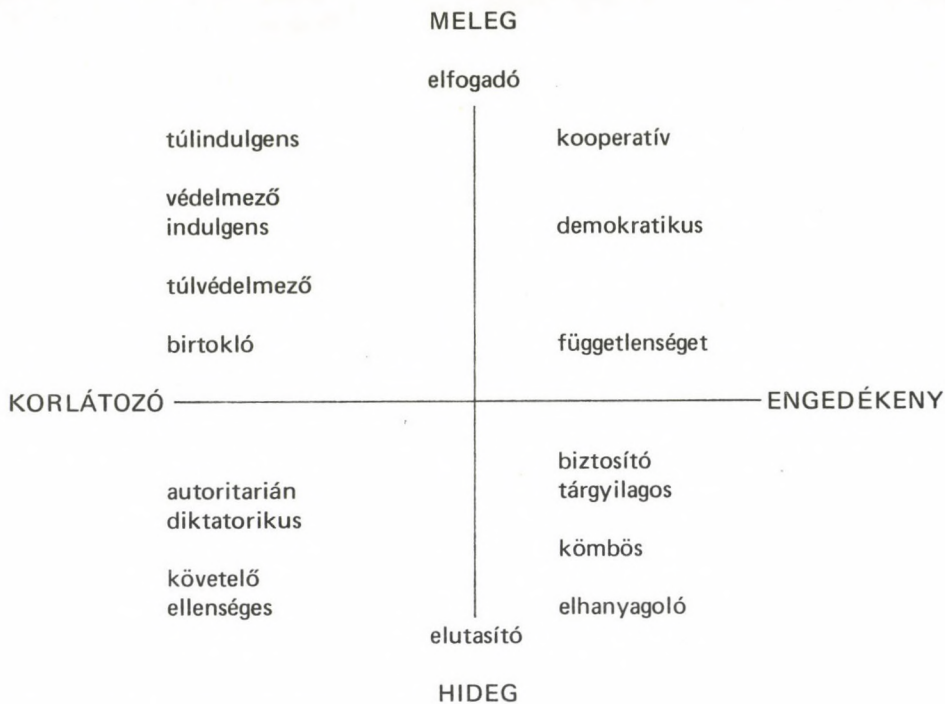
I. Bevezetés

Az utóbbi húsz esztendő pszichológiai vizsgálatai meggyőzően bizonyítják a korai formáló évek jelentőségét a személyiségfejlődésben, illetve azoknak a környezeti hatásoknak kiemelkedő szerepét, amelyek a fejlődő organizmust életének ebben a szakaszában érik. Számos hazai és külföldi vizsgálat (például: BÄNDURA, 1969; FRANK, 1965; HEILBRUN, 1973; LEVENDEL és MEZEI, 1972; GYÖRGY, 1967; ANDORKA és BUDA 1972) tanúsága szerint a serdülő-, ifjú- és felnőttkori deviáns magatartások különböző formáinak – kriminalitás, alkoholizmus, nem organikus eredetű mentális zavarok – hátterében a problematikus szülő-gyerek kapcsolat húzódik meg és ez önmagában is érthetővé teszi, hogy a kutatók figyelme a szülői nevelői magatartás felé fordult.

A nevelői magatartás – a szülő-gyerek kapcsolat – interjú, megfigyelés és attitűdskála segítségével vizsgálható. WACHS és GRUEN (1982) könyvükben részletesen elemzik azokat a problémákat, amelyek az elmúlt években e három módszerrel kapcsolatban felmerültek. Az alábbiakban – témánknak megfelelően – csak az attitűdskála néhány metodikai problémáját érintjük.

A vizsgálatok jelentős része a szülői nevelői attitűdöt SCHAEFER (1959) hipotétikus cirkumplex modelljének valamelyik kvadránsában helyezi el. Schaefer ugyanis az anyai magatartás két bipoláris dimenzióját – az autonómiakontroll, illetve a szeretet–gyűlölet dimenziót – írta le, és feltételezte, hogy a két dimenzió alapján felállított modelljén a szülői viselkedés különböző típusai (1. ábra) ábrázolhatók. A kutatói munkahipotézis (BECKER, 1964; HEILBRUN, 1973) általában az, hogy az anyai viselkedés eredményesen összegezhető, ha az anyát két független tengely mentén helyezük el és a „szeretet”, illetve a „kontroll” tengelynek csupán magas, illetve alacsony értékeire koncentrálva a szülői attitűd a keletkező négy kvadráns egyikébe kerül. Táblázatunkon azt mutatjuk be, hogy a fentiekben leírt módon egyszerűsített modell hogyan valósítja meg a szülői nevelői attitűdök tipológiáját (1. táblázat, HEILBRUN, 1973, nyomán)

Schaefer azonban nemcsak modellről, hanem vizsgálati eszközökről is gondoskodott a kutatók számára (SCHAEFER és BELL, 1958). Az általa kidolgozott PARI (Parental Attitude Research Instrument) teszt 23 – egyenként öt itemet tartalmazó – skálából áll, vagyis a szülőnek 115 állítással kell egyenként enyhén vagy nagyon egyetértenie, illetve ugyanezeket az állításokat kell enyhén vagy erősen elutasítania. A PARI az elmúlt két évtizedben népszerű kutatási eszköz volt, annak ellenére, hogy Becker



SCHAEFER (1969) és BECKER (1964) nyomán

1. ábra

1. táblázat

KUTATÓ	Erős kontroll magas szintű gondoskodás	Erős kontroll alacsony szintű gondoskodás	Gyenge kontroll alacsony szintű gondoskodás	Gyenge kontroll magas szintű gondoskodás
Heilbrun	Túloltalmazó	Elutasító	Mellőző	Elfogadó
Schaefer	Elfogadó Dédelgető Túloltalmazó Birtokló	Birtokló Diktatorikus Antagonisztiku- san igényes Elutasító	Elutasító Mellőző Közömbös	Demokratikus Kooperatív Elfogadó
Becker	Túloltalmazó Szervezetten hatékony	Merev Autoriter Hostile-neurotic (agresszív- neurotikus)	Mellőző Szorongó- neurotikus	Meleg-demokra- tikus

és Krug már 1965-ben élesen bírálta. A kritikák egyik legsúlyosabb érve a PARI validitásának bizonyíthatatlansága. A teszt ugyanis — írják a szerzők — nem a „valódi” nevelői magatartást méri (BRODY, 1965; ZUNICH, 1966), hanem azt: hogyan éli meg a szülő gyermekéhez fűződő viszonyát. Éppen a megfigyeléssel kapcsolatos módszertani elemzések (KAGAN, 1967) ugyanis arra utalnak: egyáltalán nem biztos, hogy a gyerek ezt a viszonyt ugyanúgy éli át mint a szülő. Ez az állítás kétségtelenül igaz, éppen ezért a PARI alkalmazása a klinikai gyakorlatban legalábbis kockázatos lenne. Ugyanakkor: a kutatómunka során a szülői nevelői magatartás mindig valamilyen szubjektív tapasztalaton (a szülőén vagy éppen a megfigyelőén) átszűrve jelenik meg. Ha a kutató érdeklődésének középpontjában az anya áll (attitűdjei, motívumai, érzelmei, kogníciója) a PARI egyfajta attitűd vizsgálatához igen alkalmas. Ha viszont azt vizsgáljuk, hogyan hat a szülői viselkedés a gyermekre, ismét egyfajta szubjektív tapasztalatra kell támaszkodnunk, de nem a szülő, hanem a gyermek szubjektív tapasztalára. Világosan szólva: azt kell vizsgálnunk, hogyan éli meg a gyerek a szülő nevelői magatartását. FRANK (1965) miután áttekinti a kérdéskörre vonatkozó szakirodalmat, és megállapítja, hogy a skizofrénia kialakulásának nincs a család belső struktúrájában értékelhető faktora, a következőt jegyzi meg: „Lehetséges, hogy nem a család valósága a fontos dimenzió a gyermeki reakciók meghatározásában, hanem az, ahogyan a gyerek a családtagokat percipálja, és ennek gyakran igen kevés köze van — vagy egyáltalán nincs köze — ahhoz, hogy milyenek ezek az emberek a valóságban. Ez tehát azt jelenti, hogy sok esetben a patológiás fejlődés során a fontos változókat azok a faktorként jelentik, amelyeket a gyerek visz be a családba, a metabolikus szisztémáknak, az idegrendszernek és a kongitív kapacitásnak az a funkciója, melynek során az ingereket jelentősegteljes perceptív és konceptuális skémákban integrálja.” (201. old.).

A fenti gondolatmenet vezetett el néhány kutatót olyan vizsgálatokhoz, melyek során a PARI-t nem a szülővel, hanem a gyerekekkel töltették ki, azzal az instrukcióval, hogy képzeljék magukat a szülő helyébe (például: HEILBRUN és McKINLEY, 1962; HEILBRUN, 1973). Ugyanez a gondolatmenet vezetett el bennünket egy olyan vizsgálati módszer elkészítéséhez és kipróbálásához, mely eleve a gyerektől kérdezi meg: milyennek éli át a szülő nevelési magatartását?

II. A módszer leírása

Eljárásunk tíz kritikus nevelési helyzet leírását tartalmazza. A vsz. feladata az, hogy a helyzetek után megadott négy-négy megoldási lehetőség közül (melyeket úgy állítottunk össze, hogy azok a Schaefer-modell négy mezőjének feleljenek meg) mind a tíz esetben válassza ki azt, amit véleménye szerint az adott helyzetben szülei (apja és anyja) tennének. Mint az 1. melléklet mutatja, a vsz.-ek azt is feladatként kapták, hogy a nevelési helyzetek után jelöljék meg saját — feltételezett — megoldásaikat is. Úgy véljük: a gyerekek saját megoldásainak összefüggése azokkal, amelyeket azonos helyzetben a szülőknek tulajdonítanak, jó mutatója lehet annak, hogy a vsz.-ek mennyire fogadják el — mennyire érzik követendő példának — szüleik nevelési gyakorlatát. Jóllehet készülő tesztünk elnevezése (IMAS — Imitative Attitude Scale) éppen erre a lehetőségre utal, jelen tanulmányunkban csak a szülőknek tulajdonított megoldások

A tesztből számolható skálák jellemző adatai

		Apa			Anya		
		Egész minta (N=290)	fiúk (N=145)	lányok (N=245)	Egész minta (N=297)	fiúk (N=147)	lányok (N=150)
Korlátozó- engedékeny (KE) skála	Kvartilisek	5 6 8	5 6 8	5 7 8	5 6 7	4 6 7	5 7 7
	m (s)	6,37 (2,01)	6,32 (2,05)	6,43 (1,96)	5,93 (2,01)	5,67 (2,05)	6,20 (1,92)
Hideg-meleg (HM) skála	Kvartilisek	5 7 8	5 7 8	6 7 8	6 8 9	6 7 8	6 8 9
	m (s)	6,72 (1,85)	6,59 (1,91)	6,86 (1,78)	7,46 (1,60)	7,38 (1,60)	7,55 (1,61)
Hideg- korlátozó (HK) skála	Kvartilisek	1 2 3	1 2 3	1 1 2	1 1 2	1 1 2	0 1 2
	m (s)	1,72 (1,46)	1,83 (1,56)	1,60 (1,32)	1,50 (1,32)	1,53 (1,38)	1,46 (1,24)
Hideg- engedékeny (HE) skála	Kvartilisek	1 1 2	1 1 2	1 1 2	0 1 2	0 1 2	1 1 1
	m (s)	1,54 (1,31)	1,58 (1,43)	1,51 (1,18)	1,01 (1,06)	1,07 (1,10)	0,97 (1,03)
Meleg- korlátozó (MK) skála	Kvartilisek	1 2 3	1 2 3	1 2 3	2 3 3	2 3 4	1 2 3
	m (s)	1,90 (1,30)	1,85 (1,23)	1,95 (1,38)	2,58 (1,46)	2,79 (1,45)	2,38 (1,46)
Meleg- engedékeny (ME) skála	Kvartilisek	3 5 6	3 5 6	3 5 7	4 5 6	3 4 6	4 5 7
	m (s)	4,83 (2,17)	4,74 (2,21)	4,94 (2,13)	4,88 (2,03)	4,60 (2,03)	5,18 (1,99)

megbízhatóságával és érvényességével foglalkozunk. Szükségesnek tartjuk megjegyezni tehát, hogy eljárásunknak az alábbiakban elemzésre kerülő része nem attitűdskála: azt vizsgálja, hogy a 10–14 éves gyerekek szubjektív tapasztalatában hogyan jelenik meg a szülők nevelési stílusa, attitűdje.

Az értékelés során kétféleképpen nyerhetünk összpontszámot:

a) A legegyszerűbben úgy, hogy a válaszokat fajtánként összesítjük. Így megkaphatjuk a szülők hideg-korlátozó (HK), hideg-engedékeny (HE), meleg-korlátozó (MK) és meleg-engedékeny (ME) dimenziókban mért nevelői attitűdjét. Ebben az esetben a szülő besorolása valamelyik nevelői attitűd típusba aszerint történhet, hogy melyik dimenzió esetében tér el a kapott érték legjelentősebb mértékben az adott dimenzió átlagától.

b) A másik módszer alapja az, hogy minden válaszlehetőség lényegében két részből áll. Az egyik a hideg-meleg (HM) faktor a másik a korlátozó-engedékeny (KE) faktor valamelyik végpontját képviseli. A kapott válaszok alapján tehát ki lehet számolni mindkét faktor összesített pontszámát.

Validitásvizsgálatunk során mind a 6 mutatót alkalmaztuk, minden egyes esetben azt, amellyel kapcsolatban validitásmérést lehetővé tevő irodalmi adattal rendelkezünk.

A 2. táblázat az IMAS 12 mutatójának rövid jellemzését tartalmazza. A táblázat adatai szerint a mutatók eloszlása a KE és a HM faktorban normálisnak tekinthető. (Ezt az elvégzett illeszkedésvizsgálat $p = 0,05$ -ös szinten igazolta.) Érdemes megfigyelni, hogy a fiúk és a lányok átlagai, illetve kvartilisai a legtöbb mutatóban csaknem teljesen megegyeznek. Kivételt képez az anyai KE dimenzió (t-próba, $p < 0,05$), ami azt mutatja, hogy a fiúk korlátozóbbaknak ítélik anyjukat mint a lányok, valamint szintén az anyai MK (Mann-Whitney, $p = 0,05$) és ME (Mann-Whitney, $p = 0,05$) attitűd, melyek tulajdonképpen a KE dimenzióban észlelt különbség további jellemzését adják: a fiúk a MK, a lányok pedig a ME attitűdben minősítik az ellenkező nemnél magasabb értékekkel anyjukat.

III. A vizsgálat

Az empirikus vizsgálat 1978-ban történt Budapesten. A vizsgálati személyek általános iskolák felső tagozatos (5–8.o.) tanulói közül kerültek ki. Életkoruk 10–14 év közötti. A minta kiválasztása úgy történt, hogy a véletlenszerűen kiválasztott három iskola minden évfolyamából egy-egy osztály vett részt a vizsgálatban. A populáció így kb. 350 főből állt, mely létszámból a végleges feldolgozásra 319 fő anyaga maradt meg (a hiányos, illetve értelmezhetetlen tesztek kizárása után).

Az adatfelvétel osztálytermi keretek között történt – annak biztosításával, hogy a részt venni nem kívánók a vizsgálatról távozhattak, mely lehetőségek a vsz.-ek nem éltek.

A validitás vizsgálatához a teljes tesztbattériából a következőket használtuk fel: az intelligencia méréséhez az Otis–Lennon-tesztet (1967–69), a kreativitás méréséhez a Torrance-köröket (1962), a szorongás méréséhez a STAI–FC-tesztet (SIPOS és SIPOS, 1979), a szociokulturális háttér méréséhez SES-kérdőívet.

IV. A módszer érvényességének vizsgálata

Az érvényesség vizsgálatakor a validitás kritériumának azokat a változókat tekintettük, amelyek az irodalmi adatok szerint a szülői nevelői magatartással egyértelmű összefüggést mutatnak. A szakirodalom áttekintése után négy állítást fogalmaztunk meg, és azt vizsgáltuk: módszerünk segítségével igazolható-e az állításokban szereplő változók összefüggése a nevelői magatartással. Megjegyezzük, hogy az irodalomból felhasznált adatok mindegyike hagyományos (megfigyelés, szülői interjú) módszerrel lefolytatott vizsgálat eredménye. Éppen ezért kizárólag erős, egyértelmű összefüggésekre utaló állításokat fogalmaztunk meg, melyeknek mindegyikét több, egymástól független kutatás, viszonylag nagy populáción igazolta.

a) A szülői nevelői stílus hatása az intelligenciára

A kutatások azt bizonyítják, hogy a hideg, elutasító, illetve meleg, elfogadó szülői attitűd nem befolyásolja kimutatható módon az IQ alakulását (KAGAN and FREEMAN, 1963; SONTAG, BAKER and NELSON, 1958; McCALL és mts., 1973). A meleg, elfogadó attitűd és az intelligencia között esetenként – főként a korai években – kimutatott összefüggésnek minden valószínűség szerint motivációs háttere van (RADIN, 1971). A korlátozó-engedékeny tengelyen – a negyedik életéven túl – szintén nem lehet kimutatni a nevelői attitűd hatását az intelligenciára (WACHS és GRUEN, 1982).^{*} Mindennek alapján első állításunk így hangzik: A tesztünkben tükröződő szülői nevelői attitűd és vizsgálati személyeink IQ-i között nincs összefüggés.

Az összefüggés hiányát a normális eloszlású KE, illetve HM dimenziók esetében az ún. „power analysis” (COHEN, 1977) segítségével kísérreljük meg igazolni.^{**}

A 3. táblázat adatai alapján megállapíthatjuk, hogy mintánk esetében az IQ értékek és az IMAS KE, illetve HM dimenziói nem függenek össze. A többi mutatójánál – melyek nem tekinthetők normális eloszlásúaknak – nem-parametrikus próbát alkalmaztunk. Ilyenkor a kapcsolat erősségét a kontingenciátáblából számolt χ^2 -tel (COHEN 1977) mérhetjük, illetve a belőle származtatott néhány mutatóval: C-kontingen-

cia koefficiens, $\emptyset$ =fourfold point correlation coefficient, illetve a $w = \frac{c^2}{1-c^2}$ kapcsolat-

mérő együtthatóval. A H_1 alternatív hipotézist is ezek segítségével fogalmazzuk meg. Legyen H_1 : $w=0,3$, vagy ami ezzel azonos, H_1 : $C = .287$, illetve H_1 : $\emptyset = .30$. Az ennél nagyobb kapcsolatokat szeretnénk KH^2 szignifikanciavizsgálattal jelezni. Cohen táblázatából (235. old.) látható, hogy H_0 : $\chi^2 = 0$, H_1 : $w = 0,3$, $\alpha = 0,05$, $\beta = 0,10$ el-

^{*}Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy a környezet nem befolyásolja az IQ alakulását. A vizsgálatok szerint a fizikai és a szociális környezet számos, jól körülírható tényezője mutat szoros kapcsolatot az IQ fejlődésével. (Lásd erről részletesen WACHS és GRUEN, 1982; LYTON, 1980.)

^{**}A validitásvizsgálat során azt kellett igazolnunk, hogy az IQ és a mindkét szülő esetében mért KE, illetve HM dimenziók között nincs kapcsolat. Ennek egyik példája az apai KE dimenzió és az IQ összefüggésének vizsgálata. A két mutató normális eloszlású, a kapcsolat mértékéül a korrelációs együtthatót választjuk. Ekkor a szignifikanciaszint (pl. 0,05) kijelölésével elvégezhetjük a H_0 := $\emptyset$ nullhipotézis vizsgálatát.

3. táblázat

Az IMAS skálák korrelációi az IQ-val (OTIS—LENNON)

	Apa		Anya	
	Korlátozó Engedékeny skála	Hideg- Meleg skála	Korlátozó Engedékeny skála	Hideg- Meleg skála
Egész minta ^x	r = 0,10	r = 0,09	r = 0,09	r = 0,11
Fiúk ^x	r = 0,15	r = 0,15	r = 0,00	r = 0,08
Lányok ^x	r = 0,06	r = 0,05	r = 0,10	r = 0,11

^xN-ek: egész minta Apa (276 fő) Anya (283 fő)
 Fiúk Apa (139 fő) Anya (141 fő)
 Lányok Apa (137 fő) Anya (142 fő)

4. táblázat

KHI² próba az IMAS skálák és az IQ között

	Apa				Anya			
	HK ^{xx}	HE	MK	ME	HK	ME	MK	ME
Egész minta ^x	0,01	2,31	2,19	3,63	0,43	4,01	0,71	2,51
Fiúk	0,06	2,46	0,48	1,05	0,02	2,93	0,15	1,93
Lányok	1,59	0,07	2,22	0,45	0,60	0,82	0,00	1,90

^xN-ek, mint a 3. táblázatnál

^{xx}A HK, HE stb. jelentését lásd a 2. táblázatban

rendezésre már N=120 fős mintából választ kapunk, tehát a nem szignifikáns eredmény azt jelenti, hogy nincs $w = 0,3$ -nál nagyobb kapcsolat a változók között.*

A 4. táblázatból látható, hogy a teljes minta anyára vonatkozó HE mutatójától eltekintve sehol sem kapunk szignifikáns eredményt, így — ettől az egy esettől eltekintve — érvényesnek tekinthetjük azt az állítást, hogy az IQ és az IMAS mutatók között nincs kapcsolat. A nullhipotézis igaz volta esetén a szignifikáns eredmény esélye alpha %. Mi azonban azt szeretnénk tudni: a változók közötti kapcsolatnak mekkora

*A kontingenciatáblázatot úgy konstruáltuk, hogy mind az IMAS, mind az IQ-értékek esetén a medián alattiak, illetve a medián felettiak kerültek külön mezőbe. Így a szabadságfok mindenhol: 1.

az esélye. Mindenekelőtt tehát azt kell tisztáznunk: mit értünk kapcsolaton. Esetünkben a legalább 0,2 nagyságú korrelációt már nem elhanyagolhatónak tartjuk, tehát $\rho \geq 0,2$ értékek esetén szignifikáns eredményt kell kapnunk, vagyis szignifikancia vizsgálatunk nagy valószínűséggel jelez majd kapcsolatot, amikor $\rho \geq 0,2$. Ezt a nagy valószínűséget nevezzük a teszt erejének. Mindezt úgy is megfogalmazhatjuk, hogy a próba kis valószínűséggel nem jelez. Ezt a kis valószínűséget hívják másodfajú hibának, jele béta (lásd bővebben, COHEN, 1977).

b) A szülői nevelői attitűd hatása a kreativitásra

A környezet hatása a kreativitás fejlődésére — a kreativitás taníthatósága — régóta ismert (TORRANCE, 1962; THOMAS és BERK, 1981). Ugyanakkor a szocióökonómiai státus fogalmába sűrített fizikai és szociális környezeti hatások függetlensége a kreativitástól hazai vizsgálatokban is bizonyítást nyert (BARKÓCZI és PLÉH 1978). OGILVIE (1974) megállapítása szerint: „Az a környezet lesz a legkedvezőbb a kreativitás számára, amely gondoskodik mind a kifejezés szabadságáról, mind a megfelelő minőségű asszociációs tartalékokról.” (129. o.). A kreativitás és a szülői nevelői stílus összefüggésére vonatkozó kutatások (BALDWIN, 1945; BECKER, 1964; BAUMRIND, 1971) egyértelműen igazolják Ogilvie észrevételét: a kreativitás e vizsgálatok eredményei szerint a függetlenségre készítő ugyanakkor a megfelelő kontrollról is gondoskodó meleg-engedékeny szülői nevelői magatartáshoz kapcsolódik. Második állításunk tehát: azok a gyerekek, akik vizsgálati mintánkban szülei nevelési stílusát a meleg-engedékeny megoldásokkal minősítik, a kreativitásteresztén szignifikánsan magasabb eredményt érnek el a többinél. Az 5. táblázat azt mutatja, hogy a teljes minta esetén — kivéve az anyai ME magatartás és az originalitás kapcsolatát — a szülők ME nevelési stílusára, valamint a kreativitás mutatóira teljesült feltételezésünk. Az állítás ellenőrzésére egyoldaltú kétféle t-próbát alkalmaztunk.

További vizsgálatra érdemesnek találjuk azt az eredményünket, hogy a teljes mintának nemek szerinti bontása esetén a ME szülői nevelői attitűd elsősorban a fiúk kreativitásával mutat szoros összefüggést, sőt, ha a kapcsolat erejét is figyelembe vesszük, állításunk az apa-fiú relációban igazolódik a legkifejezettebb formában.

c) A szorongás és a nevelői magatartás kapcsolata

BECKER (1964) tanulmányában az autokrata, rideg és korlátozó szülő gyerekeit konformistaként írja le, aki passzív, színtelen, félénk, önértékelési zavarokkal küzd. A gyermeki szorongás hátterében a kutatók szinte kivétel nélkül korlátozó, elsősorban hideg-korlátozó szülői nevelői magatartást ismernek fel (SEARS és mts., 1957; HERBERT, 1974; KEMPE és KEMPE, 1978; BAUMRIND, 1966; HOFFMAN és SALZSTEIN, 1967), így következő állításunk: azok a gyerekek, akik szülei nevelési stílusát a korlátozó dimenzió, illetve hideg-korlátozó megoldásokkal minősítik, várható mértékben magasabb szorongásszintet mutatnak a többinél. Állításunkat kétféle t-próbával vizsgáltuk (6. táblázat).

A táblázatról leolvasható adatok szerint valóban magasabb az alkati szorongás abban a csoportban, melyben az apák korlátozó attitűddel voltak jellemezve.

Táblázatunk további két fontos — kutatásra érdemes — információt tartalmaz.

1. A nemek szerinti bontás esetén a szülői korlátozás hatása elsősorban az apa-lány re-

A magas és alacsony ME csoportba tartozók kreativitása

		Apa				Anya					
		Magas ME ^x		Alacsony ME ^x		szign.	Magas ME		Alacsony ME		szign.
		M	S	M	S		M	S	M	S	
Egész minta	ORIG.	6,32	2,68	5,05	2,42	t=3,4020 p<0,01	5,70	2,86	5,04	2,31	t=1,6065 n.s.
	FLEX.	8,62	2,87	7,57	3,07	t=3,2966 p<0,01	8,26	2,92	7,48	2,71	t=1,9816 p<0,05
	FLU.	14,00	6,18	11,93	5,67	t=3,1373 p<0,01	13,27	6,40	11,59	5,19	t=2,0741 p<0,05
Fiúk	ORIG.	5,98	2,62	4,77	2,19	t=2,3184 p<0,05	5,67	2,90	4,69	2,18	t=1,6480 p<0,1
	FLEX.	8,66	2,97	6,82	2,93	t=2,9151 p<0,05	8,12	3,15	6,91	2,75	t=1,7703 p<0,1
	FLU.	13,94	6,35	11,08	5,04	t=2,3039 p<0,05	13,74	7,05	10,49	5,07	t=2,2810 p<0,05
Lányok	ORIG	6,18	2,42	5,25	26,4	t=1,7329 p<0,1	5,54	2,52	5,51	2,75	t=0,0044 n.s.
	FLEX.	8,97	2,61	8,27	2,92	t=1,1198 n.s.	8,56	2,72	8,23	2,98	t=0,5186 n.s.
	FLU.	14,21	4,97	12,60	5,86	t=1,3903 n.s.	13,00	5,36	12,77	5,92	t=0,1816 n.s.
^x Magas ME = ME skála m + 1/2 S Alacsony ME = ME skála m – 1/2 S		APA N=143 N= 81	ANYA N=135 N= 69	APA N=50 N=39	ANYA 42 35	Fiúk	Lányok				
							APA 39 55		ANYA 41 39		

A szorongás összefüggése a KE skálával

		Apa			Anya		
		Korlátozó ^X	Engedékeny ^X	szign. ^{XX}	Korlátozó	Engedékeny	szign. ^{XX}
Egész minta	STATE m/s/	29,90 (5,20)	29,65 (3,79)	t=0,4219 n.s.	29,72 (5,70)	29,83 (3,02)	t=0,1816 n.s.
	TRAIT m/s/ (N:)	34,65 (5,66) (92)	32,93 (5,54) (138)	t=2,2827 p < 0,05	33,80 (5,98) (111)	33,44 (5,75) (122)	t=0,4679 n.s.
Fiúk	STATE m/s/	29,19 (4,38)	29,73 (4,14)	t=0,06587 n.s.	29,31 (4,87)	29,53 (3,53)	t=0,2626 n.s.
	TRAIT m/s/ (N:)	33,51 (5,91) (47)	32,56 (5,60) (63)	t=0,8637 n.s.	33,03 (6,05) (67)	32,81 (5,62) (47)	t=0,2000 n.s.
Leányok	STATE m/s/	30,42 (5,47)	29,59 (3,50)	t=1,0793 n.s.	30,34 (6,79)	30,01 (2,66)	t=1,0388 n.s.
	TRAIT m/s/ (N:)	35,47 (5,49) (62)	33,25 (5,50) (75)	t=2,3460 p < 0,05	34,98 (5,79) (44)	33,84 (5,83) (75)	t=1,0334 n.s.

^XKorlátozó = KE skála m – 1/2 S

Engedékeny = KE skála m + 1/2 S

^{XX}szign. = a kétmintás t-próba szignifikancia szintje

lációban érvényesül. 2. Az anyai korlátozás nem befolyásolja számottevően a gyermeki szorongás szintjét. Ugyanakkor a hideg-korlátozó nevelői magatartás (7. táblázat) mindkét szülőnél – de különösképpen az anyák esetében – szoros összefüggést mutat a szorongás szintjével.

7. táblázat

A Hideg-Korlátozó (HK) skála összefüggése a szorongással

		Alacsony HK ^x	Magas HK ^x	szign. ^{xx}
Apa	STATE m/s/	29,55 (3,15)	30,25 (5,77)	n.s.
	TRAIT m/s/ (N)	32,73 (4,66) (62)	34,37 (5,96) (67)	p < 0,05
Anya	STATE m/s/	29,69 (3,11)	30,29 (5,49)	n.s.
	TRAIT m/s/ (N)	32,73 (6,08) (64)	35,21 (6,19) (52)	p < 0,02

^xAlacsony HK = HK skála m – 1/2 S

Magas HK = HK skála m + 1/2 S

^{xx}szign. = A kétmintás t-próba szignifikancia szintjével

d) A nevelői magatartás és a szocioökonómiai státus kapcsolata

Az elmúlt években a szülői nevelői magatartás hatására vonatkozó vizsgálatok jelentős része a „címkézett környezet” módszerét alkalmazta, azaz az ún. „normális” környezetben élő gyereket hasonlította össze olyan gyerekekkel, akik valamilyen „címkével” ellátott környezetben (alacsony szocioökonómiai státus, nevelőotthon) nevelkedtek. Napjainkban ezt a módszert – véleményünk szerint jogosan – egyre többen vitatják (WILLIAMS, 1977; WACHS és GRUEN, 1982). A felmerült kritikai szempontok közül számunkra az a legfontosabb, hogy az adott státuson belül a nevelési stílusban ugyanolyan különbségeket lehet felfedezni, mint a státusok között. Úgy véljük tehát, hogy az általunk vizsgált nevelői attitűdök valamennyi szocioökonómiai státusban megtalálhatók. Mégis, elsősorban az antiszociális magatartásra – a szociopátiára – irányuló kutatások alapján egy állítást itt is megkockáztatunk. Az antiszociális magatartás hátterében ugyanis a kutatók meggyőzően mutatják ki a hideg-elutasító szülői nevelői magatartást (McCORD és McCORD, 1964; BOWLBY, 1969), ugyanakkor utalnak arra is, hogy a szociopáták zömmel az alacsony szocioökonómiai státusból kerülnek ki (például ROSEN és GREGORY, 1965). A két premisszára épülő állításunk: A HE- és a SES-skálák nem függetlenek, sőt ellentétes irányban mozognak. (A SES mutató kialakításával kapcsolatos megfontolásokat lásd részletesebben BOLLA, 1981).

A 8. táblázatból láthatjuk, hogy az apa-gyerek relációban állításunk teljesül, egyrészt magas $p = 0,01$ szinten el kell vetnünk a $H_0: \rho = 0$ hipotézist – vagyis van kapcsolat, másrészt a kapott korreláció előjele negatív, így skáláink ellentétes irányban mozognak.

A HE skála korrelációja a SES mutatóval

	korr.	szign.
APA N= 247	$r = -0,1840$	$p < 0,01$
ANYA N= 249	$r = -0,0649$	n.s.

A teszt belső struktúrájának jellemző adatai

		Apa					Anyá				
		Total-item corr.		Part-Whole corr.		Al- pha ^{xx}	Total-item corr.		Part-Whole corr.		Al- pha ^{xx}
		min.	max.	min.	max.		min.	max.	min.	max.	
Egész ^{xxx} minta	KE ^x	.38	.51	.15	.32	.54	.30	.57	.09	.39	.53
	HM ^x	.35	.50	.08	.28	.46	.32	.43	.07	.23	.34
Fiúk ^{xxx}	KE	.39	.54	.17	.36	.54	.35	.56	.15	.38	.52
	HM	.34	.53	.08	.33	.48	.25	.51	-.03	.23	.31
Lányok ^{xxx}	KE	.35	.53	.18	.33	.53	.24	.55	.04	.38	.52
	HM	.29	.51	.00	.25	.43	.30	.47	.03	.28	.38

^xKE = Korlátozó-Engedékeny skála

HM = Hideg-Meleg skála

^{xx}ALPHA = Cronbach Alpha^{xxx}N = Egész minta

Apa (290)

Anyá (297)

Fiúk

Apa (145)

Anyá (145)

Lányok

Apa (147)

Anyá (150)

V. A módszer megbízhatósága

9. táblázatunkon a teszteknél szokásos belső struktúramutatókat adjuk meg mindkét szülő esetében a normális eloszlású KE és HM dimenziókra, egyrészt a teljes mintán, másrészt fiú-lány bontásban. Az ún. total-item korreláció az egyes itemek és az összpontszám kapcsolatát mutatja. Táblázatunkon a minimális és a maximális korrelációs értékeket adjuk meg. Az ún. rész-egész korreláció egy-egy itemnek az összes többivel

való kapcsolatát jelzi, ami tulajdonképpen az item redundanciájának egyik mértéke. (Mindkét kapcsolatot a Pearson-féle korrelációs módszerrel számoltuk ki.) Minden esetben közöljük a Cronbach-alpha értékeket is. Táblázatunk alapján a total-item korrelációk megfelelőeknek tekinthetők, a redundanciák nem magasak, ugyanakkor a Cronbach-alphák — miközben a KE dimenzió valamivel erősebbnek tűnik mint a HM — nem érik el a megbízhatóság konvencionálisan elfogadott szintjét.

VI. Összefoglalás

Tanulmányunkban az MTA Pszichológiai Intézetének Fejlődéslélektani Osztályán készülő módszert mutattunk be. A módszer lényege az, hogy a szülői nevelői magatartást annak alapján közelíti meg, ahogyan az a 10–14 éves gyerekek tapasztalatában megjelenik, ugyanakkor lehetőséget kínál a szülői nevelői magatartás szubjektív értékének vizsgálatára is. Jelen tanulmányunkban ez utóbbi kérdéssel nem foglalkoztunk — feladatunknak csupán azt tekintettük, hogy a szülői nevelői stílus mérésére kidolgozott módszerünk alapvető tesztológiai ellenőrzését végezzük el. A módszer érvényességének vizsgálata során azokat a változókat tekintettük kritériumnak, amelyeknek összefüggései a szülői nevelői magatartással a szakirodalmi adatok alapján egyértelműeknek bizonyultak. Azok az adataink, amelyek a gyermek intelligenciájának, kreativitásának, szorongásának, valamint a család társadalmi struktúrában elfoglalt helyének a szülői nevelői attitűddel való kapcsolatát mutatják be, véleményünk szerint nemcsak a módszer érvényességét reprezentálják, de utalnak heurisztikus lehetőségeire is. Ugyanakkor a belső struktúrát elemző vizsgálataink azt mutatják, hogy a módszer megbízhatósága jelen állapotában nem éri el a konvencionálisan igényelt szintet. Legközelebbi feladatunk tehát az, hogy megfelelő módosítással — például az itemek számának növelésével — módszerünket a teszt-kritériumoknak minden szempontból eleget tevő vizsgálati eszközzé alakítsuk.

A módszer részletes heurisztikus terének feltárása szintén további feladataink közé tartozik. Jellegeből azonban világosan következik, hogy a szülői nevelői stílussal kapcsolatos pedagógiai értékítéletek megfogalmazására semmiképpen sem használható. Sokszor előfordul, hogy a hagyományos vizsgálati módszerek (megfigyelések, szülői interjúk és kérdőívek) nem tudnak kimutatni értékelhető összefüggést a rendellenes személyiségfejlődés, valamint a családi háttér adatai között. Jelen tanulmányunkban közölt vizsgálataink alapján feltételezzük, hogy a szülői nevelési stílus hagyományosan regisztrált, illetve a gyermek által percipált formája között létező inkonzisztencia felismerése ilyen esetekben is lehetőséget nyújt értelmezhető összefüggések kimutatására, és ezen keresztül hozzásegít a szülői nevelői stílus valamint a személyiségfejlődés kapcsolatának mélyebb megismeréséhez.

Most tíz kis történetet fogsz olvasni. Olyan eseményekről szólnak, amilyenek veled is, a te családdal is bizonyára gyakran megtörténtek már. Mindegyiknek négy különböző befejezése van, amelyeket a történetek végén A, B, C, D betűvel jelöltünk. A feladatod a következő: olvasd el egyenként, figyelmesen a történeteket, és képzel el, hogy mit mondana ilyen esetben édesapád, mit édesanyád. Ezután a történet alatt az első betűoszlopban karikázd be azt a betűt, amely édesapád, és a második oszlopban azt a betűt, amely édesanyád feleletét jelzi. Ami ezután következik ahhoz különösen szükséged lesz a fantáziádra. Képzeld el, hogy 25 év telt el és neked van olyan idős gyermeked, mint te vagy most. A harmadik oszlopban karikázd be azt a betűt, amely azt a választ jelzi, amit te fogsz majd adni 25 év múlva, ha a történethez hasonló helyzetbe kerülsz.

Tehát, figyelmesen elolvasod mindegyik történetet, majd alattuk bekarikázod az első oszlopban azt a betűt, amely édesapád, a második oszlopban azt, amely édesanyád választát jelzi, végül pedig a harmadik oszlopban azt, amely a te feleletedet jelenti 25 év múlva, amikor olyan idős gyermeked lesz, milyen te vagy most.

1. Társaiddal megbeszélitek, hogy vasárnap hajókirándulásra mentek. Csakhogy szombat este bementja a rádió, hogy másnap valószínűleg esni fog. Vajon elengedne-e édesapád és édesanyád?
 - A. Elengedne, nem nagyon szokott foglalkozni vele, hogy mivel töltöm az időmet.
 - B. Nem engedne el, azt mondaná, hogy úgyis túl kevés időt töltök otthon.
 - C. Valószínűleg nem engedne el, mert féltene, de ha mégis elengedne, nem volna egy nyugodt pillanata sem, amíg haza nem érek.
 - D. Biztosan elengedne, mert szerinte egy ekkora gyerek már tud vigyázni magára.

Mit tenne
édesapád?

A
B
C
D

Mit tenne
édesanyád?

A
B
C
D

Mit tennél te
25 év múlva?

A
B
C
D

2. Egy felnőtt társaságban arról beszélgetnek, hogy mennyit kell a szülőknek foglalkoznia a gyermeke problémáival.
 - A. Nem kell beszélni a dolgaikba. Minél inkább érdeklődünk a problémáik iránt, annál többet panaszkodnak.
 - B. Egy szülőnek ismernie kell gyermeke legrejtettebb gondolatait is.
 - C. A gyerek ne zaklassa jelentéktelen apróságokkal amúgy is elfoglalt szüleit, de ha kérdezik, akkor viszont kötelessége mindent elmondani.
 - D. A szülő mindig hallgassa meg gyermeke problémáit, de sohase faggassa olyasmikről, amiket az nem akar elmondani.

Mit mondana
édesapád?

- A
- B
- C
- D

Mit mondana
édesanyád?

- A
- B
- C
- D

Mit mondanál te
25 év múlva?

- A
- B
- C
- D

3. Képzeld el, hogy nagyszerű úszó vagy, egy jelentős versenyen harmadik lettél és most újabb nagy versenyre készülsz. Az újságírók megkérdezik szüleidet, hogy milyen eredményre számítanak?

- A. Sajnos nagyon elfoglalt vagyok, nincs időm a gyerek sporteredményeivel foglalkozni.
- B. Nem nagyon örülök a versenyzésnek, ha nem szerepel jól, nem engedem tovább sportolni, úgys túl keveset van szem előtt a gyerek.
- C. Ő tudja, hogy én nagyon sokat várok tőle, és mennyire el voltam keseredve, hogy a múltkori versenyen csak harmadik lett. Nagyon izgulok, és bízom benne, hogy most nyerni fog.
- D. Örölnék, ha jól szerepelne, de akkor sem leszek kétségbeesve, ha lemarad. Nem kell egy ilyen sportverseny jelentőségét eltúlozni.

Mit felelne
édesapád?

- A
- B
- C
- D

Mit felelne
édesanyád?

- A
- B
- C
- D

Mit felelnél te
25 év múlva?

- A
- B
- C
- D

4. Képzeld el, hogy valamelyik tanárod hazugságon kap és behívhatja a szüleidet. Mit gondolsz mit mondanának?

- A. A hazugság súlyos véték, amelyre nincs mentség. Szigorúan meg fogom büntetni.
- B. Sajnos nincs sok időnk foglalkozni a gyerekkel, de az biztos, hogy nem otthon tanulta az ilyen viselkedést.
- C. Nem tudom hogyan történhetett, soha nem szokott ilyesmit csinálni. Majd beszéllek vele.
- D. Kétségbe vagyok esve. Én mindig őszinteségre neveltem. Biztosan rossz társaságba keveredett. Legyen elnéző a gyerekkel, ezentúl jobban vigyázok, hogy ilyesmi ne fordulhasson elő.

Mit felelne
édesapád?

- A
- B
- C
- D

Mit felelne
édesanyád?

- A
- B
- C
- D

Mit felelnél te
25 év múlva?

- A
- B
- C
- D

5. Egy fiatal mama elmeséli szüleidnek, hogy négyéves gyermeke, ha terhes asszonyt lát az utcán, mindig megkérdi: miért olyan nagy a néni hasa. Tanácsot kér szüleitől, hogy mit válaszoljon neki.
- A. Azért nagy a hasa, mondja azt, mert terhes, de ne bámeszkodj, inkább előre nézz, mert nekimesz valakinek.
 - B. Mondja azt, hogy beteg a néni, és most biztosan éppen az orvoshoz megy.
 - C. Mondja azt, hogy ilyen kicsi gyerek még nem tudhat mindent a felnőttek életéről. Az utcán különben sem illik bámeszkodni.
 - D. Mondja el, hogy kisbabát vár a néni, és magyarázza el neki, hogy a magzat, amíg meg nem erősödik, édesanyja testében él.

Mit tanácsolna
édesapád?

A
B
C
D

Mit tanácsolna
édesanyád?

A
B
C
D

Mit tanácsolnál
te 25 év múlva?

A
B
C
D

6. Egy ismerős elmondja a szüleidnek, hogy veled egyidős gyermeke kirándulni ment és megígérte, hogy délután 6 órára otthon lesz. Most 1/2 8 van és még mindig nem érkezett meg. Mit tegyen?
- A. Várjon még egy órát, hátha oka van a késésének, amit ha megjön, megmagyaráz majd.
 - B. Fölösleges idegeskedni, előbb-utóbb biztosan megérkezik a gyerek.
 - C. Azonnal telefonáljon a mentőkért és a rendőrségre. Biztosan valami baj történt, manapság nagyon sok a gyerekbaleset.
 - D. Most még semmit sem lehet tenni. Majd, ha hazajött szigorúan meg kell büntetni a késésért.

Mit felelne
édesapád?

A
B
C
D

Mit felelne
édesanyád?

A
B
C
D

Mit felelnél te
25 év múlva?

A
B
C
D

7. Egyik osztálytársaddal haragban vagy. A jégpályán ez az osztálytársad keresztülesve rajtad kifecimítja a lábát. Te azt mondod, hogy véletlen volt, de ő nem hisz neked. Azzal vádol, hogy készakarva okoztad a balesetet, és ezt elmondja szüleidnek is. Mit gondolsz, mit tenne édesapád és édesanyád?
- A. Megszidna és felszólítana, hogy kérj bocsánatot az osztálytársadtól.
 - B. Azt mondaná, hogy ez a ti ügyetek, intézzétek el magatok között.
 - C. Azt mondaná, hogy üljünk le és próbáljuk meg hármasban tisztázni a történeteket.
 - D. Azt mondaná, hogy nem szabad alaptalanul vádaskodni, egészen biztos, hogy

baleset volt, ő mindig mondta, hogy a jégpálya nagyon veszélyes, a legjobb lenne, ha nem járnátok korcsolyázni.

Mit tenne
édesapád?

- A
- B
- C
- D

Mit tenne
édesanyád?

- A
- B
- C
- D

Mit tennél te
25 év múlva?

- A
- B
- C
- D

8. Szüleidtől megkérdezik, hogy mit várnak gyermeküktől?

- A. Azt várom, hogy magas állású, híres ember legyen, akit tisztelnek az emberek és én büszke lehessek rá.
- B. Nem gondolkoztam még ezen. Túlságosan sok a gondom ahhoz, hogy ilyen távoli dolgokon töprengjek.
- C. Szeretném, ha rendes és megelégedett ember válnék belőle.
- D. Úgy nevelem, hogy meghálálja majd az áldozatot, amit érte hozunk.

Mit válaszolna
édesapád?

- A
- B
- C
- D

Mit válaszolna
édesanyád?

- A
- B
- C
- D

Mit válaszolnál
te 25 év múlva?

- A
- B
- C
- D

9. Ismerősötök elpanaszolja, hogy gyermeke nagyon sokszor ellentmond szüleinek. Tanácsot kér, hogy mit tegyen.

- A. A gyermek ellentmondhat, ha úgy érzi, hogy szüleinek nincs igaza.
- B. A gyerekek mindenbe belebeszélnek. Nem kell őket komolyan venni.
- C. Meg kell magyarázni neki, hogy egy gyerek még nagyon tapasztalatlan. A szülő mindig jobban tudja, hogy mi jó a gyerekeknek.
- D. A gyerek fogadjon szót és ne kritizálja a szüleit, mert azok jobban tudják, hogy mi a helyes és mi a helytelen.

Mit mondana
édesapád?

- A
- B
- C
- D

Mit mondana
édesanyád?

- A
- B
- C
- D

Mit mondanál te
25 év múlva?

- A
- B
- C
- D

10. Egy ismerős meséli szüleidnek, hogy 6 éves gyerekének egy 12 éves szomszéd kislány elmondta, hogyan születik a gyerek. Tanácsot kér, mit tegyen?

- A. Semmit, előbb-utóbb úgyis mindenki megtudja.

- B. Mondja azt: erről többet egy szót se halljak, ilyen kisgyereknek a tanuláson járjon az esze.
- C. Kérdezze meg, hogy mit mesélt az a fiú, és magyarázza meg, amit a gyerek nem ért világosan.
- D. Szóljon a fiú szüleinek a történekről és tiltsa meg gyermekének, hogy ezentúl barátkozzék vele.

Mit mondana
édesapád?

A
B
C
D

Mit mondana
édesanyád?

A
B
C
D

Mit mondanál te
25 év múlva?

A
B
C
D

A válaszok kódjai

A kérdések sorszámai	A válaszok kódjai			
	A:	B:	C:	D:
1. Meleg: Engedékeny:	0 1	0 0	1 0	1 1
2. M.: E.:	0 1	1 0	0 0	1 1
3. M.: E.:	0 1	0 0	1 0	1 1
4. M.: E.:	0 0	0 1	1 1	1 0
5. M.: E.:	0 1	1 0	0 0	1 1
6. M.: E.:	1 1	0 1	1 0	0 0
7. M.: E.:	0 0	0 1	1 1	1 0
8. M.: E.:	1 0	0 1	1 1	0 0
9. M.: E.:	1 1	0 1	1 0	0 0
10. M.: E.:	0 1	0 0	1 1	1 0

Irodalom

- ANDORKA, R., BUDA Béla, 1972, Egyes deviáns viselkedések okai Magyarországon, *Valóság*, 11, 55–68.
- BARKÓCZI Ilona, PLÉH Csaba, 1978, *Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata*, Bács megyei Lapkiadó Vállalat, Kecskemét, 154.
- BANDURA, A., 1969, *Principles of behavior modification*, Holt, Rinehart and Winstone, New York.
- BAUMRIND, D., 1966, Effects of authoritative parental control on child behavior, *Child Development*, 37, 4, 887–907.
- BAUMRIND, D., 1971, Current patterns of Parental authority, *Developmental Psychology Monographs*, 4, 1.
- BECKER, W.C., 1964, Consequences of different kinds of parental discipline, In: HOFFMAN, M.L., and HOFFMAN, L.W. (eds), *Review of child development research*, vol.1, Russel Sage Found, New York, 169–208.
- BECKER, W.C., KRUG, R.S., 1965, The Parent Attitude Research Instrument – a research review, *Child Development*, 36, 329–361.
- BOLLA István Károly, 1981, Az osztályfőnökről kialakított kép és a szülők foglalkozása, *Pedagógiai Szemle*, 10, 940–952.
- BOWLBY, J., 1969, *Attachment and Loss*, Vol.1, Basic Books, New York.
- BRODY, G., 1965, Relationship between maternal attitudes and behavior, *Journal of Personality and Social Psychology*, 2, 317–323.
- COHEN, J., 1977, *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*, Academic Press, New York, 474.
- CRONBACH, L.J., 1970, *Essentials of Psychological Testing*, 3.ed., New York Evanston, London.
- FRANK, G.H., 1965, The role of the family in the development of psychopathology, *Psychological Bulletin*, 64, 3, 191–205.
- GYÖRGY Júlia, 1967, *Az antiszociális személyiség*, Medicina, Budapest.
- HEILBRUN, A.B., 1973, *Aversive maternal control. A theory of Schizophrenic development*, J.Wiley and sons, New York.
- HEILBRUN, A.B., and McKINLEY, R., 1962, Perception of maternal child rearing attitudes, personality of the perceiver and incipient psychopathology, *Child Development*, 33, 73–83.
- HERBERT, M., 1974, *Emotional problems of development in children*, Academic Press, London.
- HOFFMAN, M.L., SALZSTEIN, H.D., 1967, Parent discipline and the child' moral development, *Journal of Personality and Social Psychology*, 5, 45–57.
- KAGAN, J., 1967, On the need for relativism, *American Psychologist*, 22, 131–142.
- KAGAN, J., FREEMAN, M., 1963, Relation of childhood intelligence, maternal behaviors and social class to behavior during adolescence, *Child Development*, 34, 899–911.
- KEMPE, R.S., KEMPE, C.H., 1978, *Child abuse*, Fontana Open Books, London.
- LEVENDEL László, MEZEI Árpád, 1972, *Az alkoholista beteg személyisége*, Akadémiai Kiadó, Budapest.

- LYTTON, H., 1980, *Parent-child interaction*, Plenum Press, New York.
- LORD, F.M., NOVICK, M.R., 1968, *Statistical theories of mental test scores*, Addison-Wesley, New York.
- McCALL, R., APPELBAUM, M., HOGARTY, P., 1973, Developmental change in mental performance, *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 38.
- OGILVIE, E., 1974, Creativity and Curriculum structure, *Educational Researches*, 16, 126–132.
- OTIS, A. és munkatársai, 1967–1969, Otis Lennon Mental Ability Test, Harcourt, Brace et World, New York.
- RADIN, N., 1971, Maternal warmth, achievement motivation and cognitive functioning in lower class pre-school children, *Child Development*, 42, 1560–1565.
- ROSEN, E., GREGORY, J., 1965, *Abnormal Psychology*, W.B. Saunders, Philadelphia.
- SCHAEFER, E.S., 1959, A circumplex model for maternal behavior, *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 59, 226–235.
- SCHAEFER, E.S., BELL, R.Q., 1958, Development of parental attitude research instrument, *Child Development*, 29, 339–361.
- SEARS, R.R., MACCOBY, E.E., LEVIN, H., 1957, *Patterns of child rearing*, Row, Peterson, Evenston, Illinois.
- SIPOS Kornél, SIPOS Mihály, 1979, Magyar Standard a „State Trait anxiety Inventory for Children” teszthez. Kézirat.
- SONTAG, L., BAKER, C., NELSON, W., 1958, Parental growth and personality development, *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 23.
- THOMAS, N.G., BERK, L.E., 1981, Effects of school environments on the development of young children's creativity, *Child Development*, 52, 4, 1153–1162.
- TORRANCE, E.P., 1962, *Guiding creative talent*, Englewood Cliffs, W.J. Prentice Hall.
- WILLIAMS, T., 1977, Infant development and supplemental care: a comparative review of basic and applied research, *Human Development*, 20, 1–30.
- WACHS, T.D., GRUEN, G.E., 1982, *Early experience and human development*, Plenum Press, New York.
- ZUNICH, M., 1966, Child behavior and parental attitudes, *Journal of Psychology*, 62, 41–46.

PERCEPTION OF THE PARENTAL EDUCATIONAL STYLE BY 10–14 YEARS OLD CHILDREN

In our study we presented the method being in the course of making at the Developmental Psychology Department of the Hungarian Academy of Sciences. The point in this method is to approach the educational behaviour of the Parent on the basis of how it is manifested in experiences of 10–14 year-old children, while it provides for examination of the subjective value of parental educational behaviour. In our study we pass by the latter and only consider to conduct a basic testological control of our method elaborated for measuring the style of parental education. In the examination of the validity of the method those parameters have been considered as criteria whose interconnections with parental educational behaviour had proved unequivocal set against literature data. Those data in our investigation showing interconnection between the Child's intelligence, creativity, anxiety and also the position of the family in the social structure *and* parental educational attitudes, we think demonstrate not only the validity of the method, but refers to its heuristic potential, as well. On the other hand, our investigation on the inner structure show that in its present state, reliability of the method is no amount to the conventionally required level. Therefore our next task is to improve it — by way of appropriate modification, like the increasing of the number of items for instance — and make it satisfactory in every respect for the test criteria.

Another task for us is exploring the heuristic domain of the method. It follows, though, from its character that it cannot by any means used for formulating pedagogical value-judgements concerning parental educational style. It occurs many times that conventional methods (observation, interviews with parents and questionnaires) are not able to demonstrate evaluable relation between abnormal evolution of the personality and data of family background. On the basis of our investigation conducted at present we suppose that recognition of existing inconsistency between conventionally recorded forms of parental educational style and those perceived by the Child, still in such cases too, provide opportunity for demonstrating evaluable relations, and through this it can help to a more subtle understanding of the relation between parental educational style and the development of the personality.